

КРИТИКА ТА БІБЛІОГРАФІЯ

Юрій Мицик

*ДЖЕРЕЛА З ІСТОРІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ
ВІЙНИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ СЕРЕДИНИ XVII
століття*

Дніпропетровськ, 1996. — 262 с.

Визвольна війна українського народу завжди привертала до себе увагу дослідників. Вже козацькі літописці, прагнучи показати українців рівними серед європейської спільноти, присвятили їй чимало місця в своїх творах. Ця традиція гідно продовжувалася у вітчизняних студіях і в наступні часи. Вагому частку у висвітленні проблеми внесли також польські, російські та німецькі історики. Проте й досі чимало важливих питань Визвольної війни залишаються малодослідженими через недостатню джерельну базу. Тому на часі став вихід у світ монографії відомого історика Юрія Мицика.

Автор дослідив весь комплекс джерел з історії Визвольної війни українського народу середини XVII ст. Вперше проведена чітка їх класифікація та систематизація, визначена повнота, репрезентативність, ступінь достовірності. Дослідник використав широке коло джерел як опублікованих раніше, так і нині виявлених у архівах України, Білорусі, Росії, Литви, Польщі, Німеччини та Італії.

У монографії визначені головні вітчизняні та зарубіжні архівні зібрання з історії Визвольної війни. Зважаючи на характер проблематики і доступність використання джерел, автор підкреслює важливість матеріалів, які зберігаються в Російському архіві давніх актів у Москві. Найбільш репрезентативними, на його думку, є фонди Посольського, Розрядного і Малоросійського приказів. Юрій Мицик підкреслює виняткове значення для висвітлення проблеми використання матеріалів архівно-сховищ Республіки Польща. Адже значна частина українських земель тривалий час перебувала в складі Речі Посполитої. Найпотужніший комплекс джерел зберігається у Головному архіві давніх актів у Варшаві, Воеводському держархіві Кракова. Серед рукописних зібрань автором відмічені відповідні відділи бібліотек музею Чорторийських, Ягеллонського університету, Польської Академії наук.

Неоціненну спадщину становлять публікації джерел з історії Визвольної війни. Автор глибоко проаналізував археографічні здобутки вітчизняних вчених з XVII ст. до нашого часу. Серед публікацій джерел, здійснених в інших країнах, відзначаються польські, німецькі, видання Ватиканського центру української археографії та Гарвардського університету США.

Документальні матеріали, які всебічно висвітлюють історію Визвольної війни українського народу, автор розподіляє на кілька категорій. Насамперед це стосується розпорядчої документації вищої державної та церковної влади України з питань внутрішньої політики: військово-адміністративного характеру, стану міст, акти православних ієрархів. Окремо виділяються грамоти й укази центральних та місцевих органів влади Росії та Речі Посполитої.

На прикладі Зборівської, Білоцерківської і Переяславської угод автор оцінює матеріали дипломатичного характеру з досліджуваної проблеми. До них долучається також листування урядової адміністрації з правителями сусідніх держав, кореспонденція представників православної церкви Балкан та Близького Сходу, дипломатичні інструкції, посольські звіти і донесення.

В окремих розділах книги розглянуті матеріали станово-представницьких органів — земських соборів Росії, сеймів та сеймиків Речі Посполитої, поточне діловодство судово-адміністративних та фінансових установ цих держав, де відбулися свідчення про хід Визвольної війни. Як наслідок великого міжнародного резонансу подій в Україні, автор пояснює появу великої кількості наративних джерел: літературно-публіцистичних творів, мемуарів, літописів та хронік.

Безумовно, цінним додатком є перелік джерел з історії Визвольної війни, опублікованих автором.

На нашу думку, рецензоване видання витратою 6 при наявності аналізу джерел народного епосу, в яких відбулися події середини XVII ст. в Україні. Останні означені в праці "Національно-визвольною війною" — терміном, який на сьогодні не дістав усталеного місця в історіографії. Крім того, нечітко визначаються хронологічні рамки дослідження, а вміщений в ньому матеріал фактично обмежується 1654 роком. Автор по-різному вживає назву мешканців українських міст ("містяни", "міщани"), що в одному виданні є небажаним.

В цілому джерелознавче дослідження Юрія Мицика не лише підбиває підсумок розробки проблеми, шіє, що особливо важливо, виступає своєрідним каталізатором для майбутніх студій з історії Визвольної війни українського народу середини XVII ст.

В. О. ЩЕРБАК (Київ)